

«سیر پیدایی و گسترش کودکانها»

(۱۳۲۰-۱۳۰۰ شمسی)

فیروزه فیروز

تأسیس کودکان دیگری اقدام کرد. تا این تاریخ به رغم فعالیت چند کودکان در کشور، هنوز کودکان در جامعه ایران و نظام آموزش کشور جایگاهی برخوردار نداشت. و نظر مربیان کارآمد و اندیشمندان، فنون تربیتی به کار گرفته شده در کودکانها، چندان با ارزش تلقی نمی شد. حتی گروهی این تعلیمات را بی ارزش، زائد و پرچ می دانستند و تحت چنین داوری هایی والدین کودکان نیز مایل به بهره گیری اطفال از این شیوه تربیتی نبودند. بخشی از دلایل مخالفت ها با کودکانها به برنامه های آن مرتبط بود. بر اساس برنامه، کودکان در کودکان ضمن تعلیم و تحصیل می بایست با دنیای حیوانات و طبیعت آشناسی شدند و بطور مثال صدای آنان را تقلید می کردند که اولیاء این قبیل رفتارها را خلاف اخلاق و آداب دانسته و شنیدن داستان های کودکانه درباره حیوانات را به جای آنچه که در مکتب خانه ها تدریس می شد، نمی پسندیدند. و راضی به تعلیم اطفال دختر و پسر - چهار و پنج ساله - در یک کلاس نبودند (۷). این طرز تلقی از روش های نوین علاوه بر آن که مانعی در امر گسترش کودکانها به شمار می آمد، سدی در راه جمع آوری و تدوین فرهنگ کودکانه بود.

روش نامنویسی در نخستین کودکانها نیز جای تعمق داشت. معمولاً کودکانها به هنگام نامنویسی پرسشنامه ای را حاوی پرسش هایی درباره اخلاق، روحیات، عادات، خلق و خوی، شغل و وضعیت سلامت نزدیکان کودکان توسط والدین کتبی تکمیل می شد که مبنای شناسایی اطفال و نحوه رفتار با آنان در کودکانها بود (۸). این پرسشنامه ها در رابطه بایه کارگیری اصول صحیح روانشناسی کودک و تربیت مآخذ مهمی برای مربیان کارآمد است و از نقاط قوت کار کودکانها محسوب می شود.

به رغم مشکلات، به مرور بر تعداد کودکانها افزوده شد. کودکان دارالانجام شاپور در ۲۱ بهمن ۱۳۰۵ برای سرپرستی و تربیت ۱۰۰ نفر از اطفال یتیم به دستور رضاشاه تأسیس و برای تأمین مخارج

یکی از رویدادهای مهم اجتماعی بعد از سالهای دهه ۱۳۰۰ ش. که درازمدت، بنیاد شیوه های آموزشی جامعه را دگرگون کرد، توجه به آموزش کودکان و در نتیجه، تأسیس کودکانها بود. بنیاد کودکانها در ایران راهی تولد نوعی آغاز دگرگونی اجتماعی و تغییر هنجارهای فرهنگی جامعه ای تلقی کرد که سال های سخت بعد از جنگ جهانی اول را پشت سر گذاشته بود. این دوره از تاریخ، به دلیل دگرگونی های بنیادی سازمان آموزشی کشور و آغاز آموزش و پرورش منسجم و منظم، منطبق با روش های نوین آموزش در تاریخ اجتماعی ایران از اهمیت بسیاری برخوردار است. هر چند به طور یقین نمی توان درباره تاریخ تأسیس نخستین کودکانها در ایران سخن گفت، اما با توجه به منابع موجود گویا اولین مکان تربیتی کودکانها به سال ۱۲۸۸ ش. در زمان جنرالارت امین الدوله از سوی میرزا اکبر تیم خان سوادکوهی تأسیس شد (۱). این مرکز تحت عنوان دارالانجام، گروهی از اطفال یتیم را به طور شبانه روزی زیر پوشش تربیتی خود قرار داد (۲).

در سال ۱۳۰۲ کودکانها دیگری به نام مؤذنب العنک (۳) تأسیس از آن در سال ۱۳۰۳ ش. باغچه اطفال در شهر تبریز آغاز به کار کرد. این کودکانها را جبار باغچه بان با کمک «فیوضات» رئیس فرهنگ وقت تبریز و با استفاده از اعانه دولت تأسیس کرد (۴). یکی از دشواری های کودکانها از اولیاء این بود که هیچگونه وسایل تربیتی و کمک آموزشی مانند اسباب بازی، نمایشنامه ویژه کودکان، سرود و شعر برای اطفال و قصه های متناسب با اهداف جدید آموزشی در اختیار نداشتند. در باغچه اطفال، باغچه بان با ابتکار خود و بازدید از کودکان مختلط از امته مادام خانزادیان در تبریز (۵) برخی وسایل آموزشی را طراحی و تهیه کرد که در آموزش و سرگرمی کودکان به کار گرفته می شد. اما با قطع اعانه دولتی که پیش از این به باغچه اطفال پرداخت می شد، این کودکانها ناگزیر شد در سال ۱۳۰۶ به کار خود خاتمه دهد (۶). پس از آن در ۱۳۰۷ باغچه بان به

آن از دارایی عزیزخان خواجه که بموجب وصیت در اختیار دولت قرار داشت مبلغی تعیین شد (۹). اما این افزایش در مقایسه با روند رشد تعداد کودکان مدارس مادر کشور های دیگر بسیار اندک بود. به عنوان نمونه بنا بر آن چه که در مجله تعلیم و تربیت آمده است:

در سال ۱۳۰۵ شمسی در ایتالیا، ۵۹۰۲ کودکستان فعال بود که در آنها ۱۲۴۰۷ بومی از ۱۹۵۶۹۵ شاگرد پس و ۴۰۰۵۳۷ شاگرد دختر نگهداری می کردند (۱۰). مقایسه تعداد اندکی کودکان خانگی ایران با آغاز کودکان در ایتالیا به خوبی علت نامدگی ایران را در این بخش نشان می دهد. این عقب ماندگی تنها در بخش کودکان ها نبود و در بخش آموزش های رسمی مدارس نیز، مدرسه های ایران فاقد هر گونه وسایل کمک آموزشی جدید بودند و حتی تخته سیاه نیز به تازگی در فعالیتهای آموزشی مطرح شده بود (۱۱).

با آگاهی از این عقب ماندگی، کاستی ها و کمبودها، اداره فرهنگ وقت سعی در بهبود اوضاع از طریق کنترل و نظارت داشت. در دی ماه ۱۳۰۷ فرم هایی از طریق اداره تفتیش کل ادارات به تفتیش ابالتی ارسال شد که هدف آن کسب اطلاعاتی درباره تعداد مدارس بچه گانه موجود باشاگردان رایگان، تعداد شاگردانی که شهریه می پردازند و مدارس که از نوع نمونه شاگردان تواما در آن به تحصیل مشغولند، تعداد کلاس ها، هیات معلمان و کارکنان مدارس، مذهبی بودن آنها بود (۱۲).

احصائیه دیگری که تاریخ دی ماه ۱۳۰۷ را دارد، از جمله مواردی که مربوط به مدارس بچه گانه می شود درباره آماره منازلی که در داخل و خارج کودکان برای معلمان ساخته شده و تعداد باغچه های مربوط به معلمان که برای استفاده در امر تعلیم تحت اختیار آنان قرار گرفته پرسش شده است (۱۳). این احصائیه توجه اداره فرهنگ را به امر تسکین معلمان نشان می دهد.

پرسشنامه دیگر که محل مدارس بچه گانه نواحی را که ضمیمه مدارس ابتدایی ساخته شده و کودکان های جدا از مدارس ابتدایی را مورد بحث قرار می دهد و درباره پذیرش این مدارس از سوی ناحیه، دریافت کمک هزینه بابت اجاره، و مدرسی که با بودجه شخصی به فعالیت ادامه می دهند، مدرسی که در حال حاضر مورد استفاده قرار ندارند و تعداد ساختمان هایی که در اختیار انجمن ناحیه نیست ولی در حال حاضر به صورت مدرسه مورد استفاده قرار می گیرد، پرسش هایی را مطرح می کند (۱۴).

محتوای این سند نشان می دهد که تعدادی از کودکان های فعال بدون مجوز تأسیس می شدند و مورد تأیید نواحی آموزشی نبودند. در تاریخ به یکی از فرم های فوق، به تاریخ ۱۴ اسفند ۱۳۰۷ از سوی تفتیش سار به مقام ریاست تفتیش کل ارسال شده است، حاکی از آن است که طبق مقررات تجاری انجمن های نواحی موظف بودند مکان های مناسبی برای مدارس خود تهیه کنند و در این راه دولت نیسی از مخارج ساختمان مدارس برآ تأمین می کرده است. این کمک که در بودجه انجمن های پیش بینی می شد در دو مرحله ابتدای کار ساختمان و اتمام کار پرداخت می گردید. این سند همچنین حاکی از آن است که انجمن های نواحی موظف بودند در طرح ساختمان مدارس قسمتی را برای سکونت معلمان و کارکنان مدارس ابتدایی

و بچه گانه در نظر بگیرند. در غیر این صورت مبلغی به عنوان کمک هزینه مسکن به حقوق کارکنان افزوده می شد که میزان این کمک هزینه در شهر های مختلف متفاوت بود (۱۵).

طبق اسناد موجود بر حسن خلق و رفتار مربیان تأکید زیادی وجود داشت، لازم بود مربیان کودکان ها تأییدیه ای دال بر رضایت مدیر از نحوه کار و اخلاق خود به اداره معارف ارائه دهند (۱۶). به نظر می رسد که از این طریق نحوه کار و رفتار آنان کنترل می شد. این نظارت تنها درباره مربیان نبود و برنامه کار کودکان ها را نیز در بر می گرفت. کودکان معمولاً برنامه هایی را برای تقویت روحیه اجتماعی و اعتماد بنفس کودکان در برقراری ارتباط با دیگران به اجرا در می آوردند که از جمله اجرای نمایشنامه بود که متن نمایشنامه ها را از طریق اداره نگارش مورد بررسی قرار می گرفت. چنانکه طبق اسناد موجود در نمایش «شیر و پلنگ و کودک و سرباز» که از سوی کودکان «فازم» به اجرا درآمد، آیات و ترکیب الفاظ را مناسب متن کودکان تشخیص داده نشده است (۱۷). در تغییر متن نمایشنامه ها جهات مختلف تربیتی و تطابق نمایش با سن کودکان، و رعایت مسائل سیاسی و اجتماعی در نظر گرفته می شد. این دقت نظر برنامه های کودکان در همه جنبه ها، از اجرا تا اعلان را در بر می گرفت. برای مثال اعلان نمایش سالیانه کودکان «سرباز» در تهران به دلیل اینکه فاقد نموه ثبت در دفتر اداره فرهنگ بود، از سوی اداره تفتیش مورد پیگرد قرار گرفت (۱۸). و در متن یکی از همین اعلامیه ها که تاریخ و ساعت اجرا برنامه ها نیز اعلام شده است و از حضار خواسته اند که به علت پائین بودن سن اطفال (۳ تا ۷ سال) در ساعت معین در محل حضور یابند (۱۹). معمولاً چنین برنامه هایی در کودکان ها به صورت عمومی و سالیانه به اجرا در می آمد (۲۰).

بر اساس منابع بدست آمده، کودکان برنامه های ۶۰ نفر کودک اولین کودکان است که در مرداد ماه سال ۱۳۱۰ در تهران کار خود را آغاز کرد و مدیر آن نیز خانم برنامه هوسیان بود (۲۱).

سندی در دست نیست که نشان دهد پیش از سال ۱۳۱۰ کودکان های برای تأسیس نیاز به مجوز داشتند یا خیر، ولی در سال ۱۳۱۰ کودکان ها می بایست با مجوز تأسیس می شدند و یکی از شرایط صدور مجوز میزان تحصیلات مدیر کودکان بود، به طوری که اگر مدیری فاقد حداقل مدرک تحصیلی ۶ ساله ابتدایی بود از فعالیت کودکان ممانعت بعمل می آمد. طی نامه تاریخ دوم، اسفند ماه ۱۳۱۰ معارف و اوقاف یزد، با تقاضای یلغیسی خانم مشکیان که به دلیل دارا نبودن تصدیقنامه ۶ ساله ابتدایی مخالفت شد و از تأسیس کودکان توسط وی ممانعت به عمل آمد (۲۲).

درباره میزان حقوق دریافتی مربیان کودکان نیز سند مستفیعی در دست نیست ولی در مکاتبات وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه به نامه ای برمی خوریم که نشان می دهد در تاریخ ۱۳۱۲/۷/۸ به مدیریت اماد موزال پرهیس کونیان «در کودکان دولتی» خانمه داده شده است (۲۳). که وی طی نامه ای، از رضاخان پرداخت حقوق ۳ ماه معوقه خود را به فرامز ماهی ۶۰ تومان و بازگشت خود به کار را

* سند نمونه در انتهای مقاله آورده شده است.

درخواست کرده است (۲۴). در پاسخ به مراسله خانم کوبانیان وزارت معارف و اوقاف طی نامه ای ضمن صدور دستور تادیه حقوق نعوینی، عدم وجود شغل مناسب با تخصص مشارالیه و عدم امکان بازگشت به کار ایشان را اعلام کرده است (۲۵).

با وجود گذشت بیش از یک دهه از کار کودکان در ایران، هنوز به اشکال مختلف با کار آن مخالفت می شد و از طریق تخریب اذهان والدین از رفتن کودکان به کودکان جلوگیری بعمل می آمد. چنانکه در تاریخ ۱۳۱۲/۴/۶ اداره معارف رشت اعلام می کند که اطفال از بدو طفولیت تا سه سالگی به سنی که برای شروع به تحصیل مقرر شده است باید در کنار مادران پرورش یابند و صلاح به رفتن کودکان به کودکان نمی باشد (۲۶) بویژه همین دلیل نیز مانع تأسیس کودکان در آن شهر می شود. هیأت نمایندگان ارومیه رشت طی نامه ای در تاریخ ۱۳۱۲/۵/۱۶ به وزیر معارف نسبت به عملکرد اداره معارف اعتراض کرده و طی آن می نویسند: «کودکستان ارومیه ای است که در تمام دنیا موجود و اختصاص به رشت ندارد ضمناً مادران از اطلاعاتی علمی صحیح کافی برخوردار نبوده و با مسئله امور خانه قادر به صرف وقت لازم برای تربیت اطفال نیستند. در کودکان کودک ادب و علاقه به وطن را می آموزد. نویسندگان نامه در پایان با معرفی کودکان «ملت» ارومیه رشت به عنوان نمونه، که طی حدود ۲۲ سال با پیروی از اصول علمی بخومی از عهده نگهداری و مسائل تربیتی کودکان تحت پوشش خود برآمده است، خواستار اجازه افتتاح کودکان های جدید شدند (۲۷).

با گذشت بیش از ۱۰ سال از تشکیل اولین کودکان در ایران در تاریخ شانزدهم آبان سال ۱۳۱۲ «نظامنامه و پرگرام کودکان» در دویت و پنجاهمین جلسه شورای عالی معارف به تصویب رسید این نظامنامه شامل ۳۶ قسمت و ۸ ماده پروگرام بود که در قسمت اول ویژگی های «بنای کودکان» و محل تعریف و بازی توصیف شده و در قسمت دوم «مقررات کودکان» از نظر سن اطفال بین ۷ تا ۱۴ سال، نسبت تعداد اطفال (۲۵ نفر) به معلمان، ساعت کار ۳ تا ۵ ساعت آمده است. قسمت سوم به «وظایف مدیره» کودکان اختصاص دارد که مراقبت و تهیه لوازم بهداشت فردی اطفال، رساندن اطفال مریض به اولیا، ممنوعیت تنبیه جز در قالب مجرم کردن از شرکت در بازی های عمومی از جمله مواد این بخش می باشد.

در قسمت چهارم «شرایط ورود به کودکان» تشریح شده است که داشتن «تصدیق صحت مزاج از اطباء معتد و مشهور» و «تصدیق نطفی آبله» از جمله این شرایط است.

قسمت پنجم نظامنامه به شرایط مدیره می پردازد و دارا بودن حداقل ۲۵ سال و حداکثر ۵۰ سال سن، ارائه «تصدیق عدم ارتکاب جنحه و جتایت و سوء سابقه»، داشتن تبعیت ایران و عدم استهزاء به نژاد، «مشهور به حسن خلق و سلوک»، داشتن «تبیلم تخصصی از یکی کودکان های خارجه با تصدیقنامه دوره کامل متوسطه» از جمله شروط ضروری برای مدیره کودکان ها به شمار می آورد.

قسمت ششم به بحث درباره «پراگرام کودکان» اختصاص دارد و در ۸ ماده و یک تبصره، «بازی کم زحمت مناسب با سن اطفال»، حرکات مرتب و موزون ورزشی با آهنگ موسیقی، تعلیم

نقاشی، خواندن سرودهای وطنی، درسی های اخلاقی و گل گذاری را از جمله برنامه های کودکان اعلام می کند (۲۸). این پرگرام و نظامنامه چکیده کار و صورت مسائلیا تلاش افراد در کودکان های مختلف است که به صورت منظم تدوین شده است.

از برخی اسناد موجود چنین استنباط می شود که ظاهراً بنیادین از هزینه های کودکان ها از طریق اعانه دواثر دولتی تأمین می شد. چنانچه شهرداری شیراز در یازدهم اردیبهشت ۱۳۱۴ به کودکان «رضوان خانم نسازی» ماهیانه مبلغ پانصد ریال اعانه در مقابل پذیرش ۱۲ کودک معرفی شده از سوی شهرداری پرداخت کرده است (۲۹). گاه از این اعانه ها کودکان بی بضاعت نیز استفاده می کردند. والدین کودکان بی بضاعت نیز از طریق درخواست ثبت نام و ارائه استشهاد محلی تقاضای ثبت نام کودکان خود را در مراکز آموزش محلی می کردند (۳۰).

پنج آبان ۱۳۱۴ از سوی اداره تعلیمات مرکز و امتحانات وزارت معارف به کلیه کودکان های دولتی دستورالعملی ارسال شد که طی آن بعد از ظهر روزهای پنجشنبه کودکان ها تعطیل و کلیه کارکنان اعم از مدیر و آموزگار با معرفی نامه مدیر در محل کانون بتوانان برای استماع کفرانس های معلمان کودکان ها حضور داشته باشند (۳۱).

این امر درسی سیاست راه یابی زنان به فعالیت های جامعه و قوت تشکیل های اجتماعی زنان و در نهایت به هدف عمده حکومت رضاخان و آماده سازی اذهان برای پذیرش مسأله حذف حجاب که تا سال ۱۳۱۶ دنبال می شد می انجامید.

یکی دیگر از اثرات این هدف به صورت مختلط سازی به کودکان ها در دبستان ها نیز کشیده شد. در استان مربوط به استان لرستان اسنادی مربوطه سال ۱۳۱۴ وجود دارد که از تشکیل کودکان مختلط (۳۲) و تبدیل دبستان ملی به کودکان مختلط حکایت می کند (۳۳). در رابطه با تشکیل کودکان ها مختلط درخواست اعانه از اداره معارف لرستان می شده (۳۴) و این اعانه ها در صورت مواجهه با عدم اعتبار در سال جاری به سال آینده موکول می گردید (۳۵).

جالب آن که برای مختلط کردن دبستان های کودکان ها نیز فرماندهی تیب لرستان نیز مذاکره شده بود (۳۶). که نشانگر نگرش عموم جامعه و مخالفت آنان با مراکز آموزشی مختلط است.

از این تاریخ به بعد تأسیس کودکان های مختلط روز بروز بیشتر شد. در سبدهی مربوط به تأسیس کودکان مختلط نمره ۲ رضایه به مدیریت زهرا خانم حقیقی الشریعه، که تاریخ شانزدهم شهریور ۱۳۱۵ را دارد حقوق مریمان ماهیانه ۲۵۰ ریال تعیین شده است (۳۷). این حقوق تکاپوی امرار معاش مریمان را نمی داد و آنان خواستار افزایش حقوق خود بودند (۳۸). پس از تصویب نظامنامه و مشخص شدن جایگاه قانونی کودکان ها به عنوان پایه آموزش پیش از دبستان، اقدام برای تأسیس کودکان روجه افزایش گذاشت ولی فشارهای

۱. در تهران کودکان مانجه بیان (۳۸) و تأسیس کودکان پهلوی (۳۹) به دبستان ۱۵۰ ساله ۱۳۱۶ دایر گردید (۴۰).

مجاز آن وزارتخانه داشت، چنان چه در رابطه با دو نمایش «پسر تیل» و «ارتش» که کودکان فارس تقاضای اجرای آن را کرده بود، اداره فرهنگ کودکان رامازم به اجرای آن بدون فروش بلیط کرده (۴۶) و نام یکی از نمایشنامه‌ها را از ارتش به «سرباز» تغییر داده بود (۴۷). قابل ذکر است در برنامه‌های سالانه کودکانستان‌ها غالباً فرزندان رضاشاه شرکت می‌کردند چنانچه در بیست و هفت اسفند ۱۳۱۷ در برنامه جشن کودکان بر سه‌به در سالن کانون، بانوان اشرف پهلوی حضور داشته است (۴۸).

قریباً به بیست سال پس از آغاز به کار کودکانستان‌ها در ایران، همان‌طور که در جدول زیر نشان داده شده است تعداد کودکانستان‌ها در سال‌های ۱۳۲۰-۱۳۱۹ به ۳۴ باب رسید که از این تعداد ۴ کودکان دولتی و ۳۰ کودکان غیردولتی بودند. استان تهران با ۱۹ باب بیشترین کودکانستان‌ها را به خود اختصاص داده و در استان مازندران نیز اصلاً کودکانستان دایر نشده است (۴۹).

مجموع کودکان ثبت شده در کودکانستان‌های کشور ۱۸۶۴ نفر بود که ۸۸۸ نفر آنها دختر و ۹۷۶ نفر پسر بودند. بیشترین تعداد کودکان ثبت نام شده در کودکانستان ۱۳۷۵ نفر و مربوط به استان تهران است. مقایسه تعداد دختران و پسران ثبت شده در کودکانستان‌ها نشان می‌دهد که در مجموع تعداد پسران بیشتر از دختران است و تنها در استان فارس تعداد دختران بیش از پسران است (۵۰). تا سال تحصیلی ۱۳۲۰-۱۳۱۹ تعداد مریمان شامل در کودکانستان‌ها به ۱۵۲ رسیده بود (۵۱).

آنچه از بررسی مجموعه این اسناد می‌توان استنباط کرد، کندی رشد تأسیس کودکانستان در کشور است. از جمله عوامل این وضعیت می‌توان به بی‌اعتنایی و ناآگاهی عمومی، نبود قوانین روشن و شفاف، مخالفت برخی گروه‌های اجتماعی و کارشناسی آنان در روند

مخالفین برای سمانعت از کار کودکانستان‌ها از طریق شایعه‌سازی یا حتی اعمالی که منجر به تعطیلی کودکانستان‌ها می‌شد، همچنان ادامه داشت. شدت شایعه‌ها به گونه‌ای بود که در تاریخ سوم خرداد ۱۳۱۷ وزارت معارف و اوقاف و نایجاد شد برای تکذیب خبر مفقود شدن اطفال خردسال بخشنامه‌ای صادر کنند (۴۱).

به رغم مخالفت‌ها و با افزایش تعداد کودکانستان‌ها کم‌کم کارمکتب‌خانه‌ها از رونق افتاد و مردم به سوی آموزش نوین گرایش پیدا کردند. از همین رو اغلب مکاتب سعی داشتند با تغییراتی تبدیل به کودکان و یا دبستان شوند که بدین منظور ناچار به کسب مجوز از اداره تعلیمات و دایره امتحانات وزارت معارف بودند (۴۲) و آن اداره نیز مجوز افتتاح کودکانستان را تنها در صورت دارا بودن شرایط مندرج در نظامنامه صادر می‌کرد.

با تصویب نظامنامه و پروگرام نظارت بر نحوه کار، شرایط و برنامه‌های کودکانستان‌ها شدت بیشتری یافت. بر اساس یکی از اسناد موجود ادامه کار کودکانستان «حوامران شفقت» در اصفهان به دلیل عدم ارائه پروانه رسمی اداره فرهنگ جلوگیری به عمل آمد. مسؤول اداره فرهنگ برای جلوگیری کار کودکانستان از فرمانداری استمداد طلبید (۴۳) و فرمانداری اصفهان نیز طی نامه‌های محرمانه‌ای، از اداره شهرستانی تقاضای مساعدت و همکاری با اداره فرهنگ را کرده است (۴۴) که در نهایت با پیگیری شهربانی، از طریق سرکلانتر به مدیر و کودکانستان شفقت اختصار داده شد که تا کسب پروانه رسمی از دایره بودن کودکانستان خودداری کند (۴۵).

برنامه کار کودکانستان‌ها نیز از سوی وزارت معارف به طور مستمر کنترل می‌شد و حتی اجرای نمایش در کودکانستان هم نیاز به

نام شهر	کودکستان		مرم		کودک	
	دولتی	غیر دولتی	زن	مرد	دختر	پسر
آذربایجان شرقی	-	۲	۳	۱	۳۹	۲۷
اصفهان	-	۲	۴	۲	۷	۱۷
تهران	۳	۱۹	۵۵	۲۹	۶۶۲	۷۱۳
خراسان	-	۲	۵	-	۳۳	۳۵
خوزستان	۱	-	۲	۲۶	۲۲	۲۶
سیزوار	-	۱	۱	-	۱۷	۱۸
قزوین	-	۱	۴	۱	۵۰	۲۲
گیلان	-	۱	۶	۲	۳۲	۳۳
مازندران	-	-	-	-	-	-
یزد	-	۲	۳	-	۲۵	۵۳
بین النهرین	-	-	-	-	-	-
	۴	۳۰	۹۱	۶۱	۸۸۸	۹۷۶
	جمعا	۳۴	جمعا	۱۵۲	جمعا	۱۸۴۲

کار و پیشبرد و اشاعه فرهنگ آموزش کودکان در جامعه، و نبودن مدیران و مجربان کار آشنا و تحصیل کرده اشاره کرد.
 با همه این مشکلات، گسترش آموزش نوین و آشنایی با سیستم های آموزشی غربی و ضرورت آماده سازی کودکان برای ورود به مدارس آموزش رسمی، موجب شد که کودکانمان با هر چند به کنشی، جایگاه واقعی خود را در جامعه پیدا کنند و علاوه بر تربیت و آموزش نونهالان ایرانی، خانواده ها را به ضرورت توجه بیشتر به آموزش و پرورش کودکان خردسال آگاه بنمایند.

بین دو ملت

۱. آموزش آشنایی، محیط بیسی، جلد اول انتشارات معارف فردوسی، سال ۱۳۸۵، ص ۸۵
۲. همانجا، ص ۱۸۶
۳. باغچه بان، جبار، زندگی نامه جبار باغچه بان، انتشارات آرزو، سال ۱۳۳۶، ص ۸۹
۴. همانجا، ص ۸۵
۵. همانجا، ص ۸۷
۶. دانشوران و باغچه بان، مهشید نظیری، نیا، معاونه کیچنه، سال ۱۳۷۱، ص ۸۷
۷. باغچه بان، زندگی جبار باغچه بان، انتشارات آرزو، سال ۱۳۳۶، ص ۱۳۲
۸. همانجا، ص ۱۳۷
۹. همانجا، مهشید نظیری، حافظات و خطرات، ناشر کتابفروشی زوهر، سال ۱۳۴۴، ص ۳۷۲
۱۰. معارف در باغچه بان، مجله تعلیم و تربیت، ناشر اداره کل نگارش، سال ۱۳۰۵، ص ۳۶۶
۱۱. آگاهی معارفی، مجله تعلیم و تربیت، ناشر اداره کل نگارش، سال ۱۳۰۵، ص ۳۶۶
۱۲. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۱۳. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۱۴. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۱۵. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۱۶. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۱۷. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۱۸. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۱۹. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲

۲۰. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۲۱. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۲۲. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۲۳. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۲۴. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۲۵. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۲۶. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۲۷. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۲۸. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۲۹. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۳۰. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۳۱. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۳۲. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۳۳. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۳۴. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۳۵. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۳۶. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۳۷. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۳۸. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۳۹. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۴۰. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۴۱. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۴۲. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۴۳. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۴۴. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲
۴۵. آرشو سالنامه فصلنامه علمی، استاد کامیوتری، شماره ۱، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، پیاپی ۱، ص ۱۳۲

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه، به تاریخ ۱۳۰۶/۸/۱۲، بی‌نمره (نظامنامه و پروگرام کودکان)

قسمت اول - بنام کودکان :

ماده اول - کم‌دستان گذشته از داشتن وسعت کافی حیطه و باغچه، برای تفریح و تفریح اطفال باید دارای ساختمان به شرح زیر باشد :

۱- اتاق (منازلگی) ۲- اتاق لباس اطفال ۳- اتاق مدیر و معلمات ۴- ۱-۱ ای نزهت‌خوری (۵۰۰ تا ۵۰۰ مترمربع) ۵- اتاق ورزش ۶- به تعداد هر ۲۵ نفر مقبل یک اماز

قسمت دوم مقررات کودکان :

ماده اول - سن اطفالیکه به کودکان برده می‌شوند نباید کمتر از چهار و بیشتر از ۷ سال تمام باشد (۱)

ماده دوم - برای هر بیست و پنج نفر طفل یک نفر حاضنه لازم است.

ماده سوم - حداقل ساعات کلاس کودکان سه ساعت و حداکثر آن پنج ساعت خواهد بود.

ماده چهارم - از اولیاد اطفال به عنوان دامن نمایش یا تهیه آلتزیه و لوازم کار و امتثال آنها نباید هیچ وجه تخاصمی معنی نمود قبول انواع تحف و هدایای نوابه اطفال اکیدا ممنوع است.

قسمت سوم وظایف مدیره :

ماده اول - مدیره کم‌دستان ملزم است که برای هر یک نفر طفل یک عدد حوله - مسابون - سگ - پیش دامن - ظرف آبجویری - دستمالک سر - میز تهیه کند و مراقبت کامل به عمل آورد اطفال فقط لباس متعلقه به خود را استعمال نمایند.

ماده دوم - مدیره ملزم است در نظیف اطفالها و حسن عمارت و اشیاء مخصوصه متعلقه به طفل نهایت مراقبت را به عمل آورد.

ماده سوم - اگر در کودکان طفل را کسب عارض می‌شود که عاده اعزام او نزد اولادش ضروری است مدیره ملزم است که در اسرع اوقات او را به وولایت برساند.

ماده چهارم - مدیره نباید اطفال را برای شرکت در بازیها و عملیاتی که فوق حد آنها است حثت کند.

ماده پنجم - تهیه اطفال منحصر است از معروف کردن آنها از بازیهای عمومی.

ماده ششم - مدیره ملزم است تهیه وسائل تعلیمی و بازیها را که باید بر طبق پروگرام مصوب کم‌دستان به اطفال امرجه شود به نحو اتم و کامل در کودکان حاضر داشته باشد.

قسمت چهارم شرایط ورود به کودکان :

ماده اول - هر شخص بخواهد طفل خود را به کودکان بسیار باید مدارا، دلی را به تعاضی کتبی خود منظم کرده به مدیره مسئول تسلیم نماید.

الف - تصدیق صحت مزاج طفل از یکی از اطباء معتمدین و مشهورین.

ب - موافقت ورقه هویت

ج - ورقه عدمی تاریخ احوال

قسمت پنجم شرایط مدیره :

ماده اول - مدیره کودکان باید دارای شرایط ذیل باشد :

الف - سن مدیره نباید کمتر از ۲۵ و متجاوز از بیست سال باشد.

ب - معایره باید تصدیق عدم ترکاب، جسد و جنات و سوء سابقه از عدلیه و طبیه محل در

دست داشته باشد.

ج - مدیره باید تبعه ایران و مشهور به بساد اخلاقی و معتاد به استعمال افیون و انگن باشد.

د - مدیره باید به حسن خلق و سلوک مشهور باشد.

ه - مدیره باید دارای دیلم تخصصی از یکی از کودکانهای خارجه با ضمانت تصدیق نامه دوره اول متوسطه یا شنود در صورت نداشتن مدرک کتبی ثابت کند که مدت شش سال یا بیشتر اجازه رسمی مدیره مدرسه ابتدایی یا متوسطه بوده است.

و - تصدیق لیکن مالی مدیره برای کودکان با وزارت معارف (اداره نقش خواهد بود)

ماده دوم - در صورتیکه مدیره کودکان از تعداد زیادی عده اطفال محتاج به معاون شود باید کسی را که دارای شرایط مندرجه در جزء الف و ج و د ارائه اول قسمت پنجم و صاحب تصدیق نامه دوره اول متوسطه باشد انتخاب کند.

تبصره - هر کس بخواهد کودکان نامیوس کند در صورتیکه لیکن مالی در مورد تصدیق اداره معیش وزارت معارف باشد باید با تعیین مدیره که واحد شرایط مندرجه در جزء الف و ج و د و اول قسمت پنجم باشد تقاضای صدور اجازه کند.

قسمت ششم پروگرام کودکان :

ماده اول - بازیهای کم زحمت متناسب با سن اطفال.

ماده دوم - حرکات مرتب و ورزش با آهنگ موسیقی.

ماده سوم - تعلیم و مشق جهت حفظ اشعار سهل و مختصر، تقریر حکایات ساده.

ماده چهارم - تعلیم نقاشی و رسم‌های کم زحمت.

ماده پنجم - خواندن سرودهای وطنی و ملی یا اجتماع

ماده ششم - درس اخلاق، خداپرستی، وطن پرستی، راست گوئی، محبت و احترام نسبت به والدین و اقرباء و مردم، رعایت نظم و ترتیب، وفاداری، صبر و قناعت، توخ دوستی، تعاون.

تبصره - تمام اینها باید در ضمن قصص و حکایاتی که معنی آسازنده باشد بیان شود بطور اینکه باعث حسنگی دماغ و روح طفل گردد و ضمناً باید داشت که قصص نباید از عقل فهم طفل خارجه باشد گاهی باید از زبان حیوانات گاهی از قوین نباتات زمان از طرف اطفال حرف زد در تمام دوره کودکان باید حکایات مختلفه غیر مشابه که مفهوم موجب عادت فوق باشد تکرار شود و گاهی شاگرد را به نقل یکی از حکایاتی که شنیده است وادار کردو فهم او را توسعه گفتگوهای مختصر پرورش داد و سوالات بسیار مختصر و ساده را بچید و درهای که شنیده خود گفته است بدون آنکه موجب حسنگی دماغ اطفال شود او را گرا

ماده هفتم - ساختن حروف مفرد و ترکیب آنها و کلمات کوچک و بزرگ و مختصر ماحرف معنایی

ماده هشتم - گل قوری - باغچه بندی های کوچک و امتثال آنها

پروگرام و نظام نامه فوق دارای هشت ماده است در دو قسمت و با هم آمین جلسه شورای عالی معارف مورخه ۱۳۰۶/۸/۱۲ تصویب گردید.

مصادیق اصل است.
(۱۰۱-۱۰۲ آت ۱۳۰۶-۱۳۰۷)

از نظر آنگاه خوری است.
لا در همین سبب باشد است.

